

ՄԵՐ ՏԱՆ ԴԻՄԱՑԻ ԽԱՁԸ

(Պատկեր)

Աւագ Հինգշաբթի՝ մարդկութեան Փրկչի անմահ պատարագի, անպատում խոնարհութեան ոտնալուայի և ապա Տիրոջ անարգ մատնութեան, Նորա փրկարար չարչարանքի և խաչելութեան աստուածային սուրբ լիշատակների տօնի երեկոյ է:

Կրօնասէր ու բարեպաշտ ժողովրդի խուռն բազմութիւն լցուած բոլոր եկեղեցիներում և ջերմեռանդ սրտով աղօթքի կեցած, երկիւղածութեամբ ուշադիր է սրբանուէր պաշտամունքի հրաշագործ հանդիսին:

Փառահեղ օրուայ վեհագոյն Ճէսի կատարումն և հոգեզմայլ շարականների ու զգազգած ժամերգութեան եղանակները միախառնուելով քաղաքիս ամեն կողմից լսուող անթիւ զանգակների տխուր դողանջիւնին՝ երկբայող մարդկանց պաղերես կերպարանքներին անգամ լրջմտութեան և մտախոհ հայեացքի տեսք են տալիս:

Մեր տան հինաւորաց կենող խորին ու հաստատուն հաւատի ութսունամեայ, հոգով մտքով առողջ ամրակազմ Մարթան, որ իւր մանկութիւնից ի վեր ժամասիրութեան, պահեցողութեան և կրօնական ամեն տեսակ ջերմեռանդութեան նուիրեալների բուն տիպար էր հանդիսացած՝ այս ազատարար զոհաբերութեան օրը ազաւորի զգեստներ հագած սուրբ սեղանին մօտենալով՝ արժանանում է «քաղցր Տիրոջ» մարմնի և արեան ճաշակելուն:

Երեկոյեան և ապա գիշերային սգոյ սրբազան ժամասացութեան ներկայ լինելուց յետոյ բազմաթիւ աղօթողներ, ի թիւս որոց և մեր Մարթան, ոմանք վառած

մոմերը ձեռքին, վերադառնում են տուն՝ տանելով իրանց բարեպաշտ սրտերում յաւիտենական ճշմարտութեան համար խաչ հանած աստուածային Վարդապետի անարատ սիրոյ ու անխախտ հաւատի վառ զգացումները:

Կէս գիշեր է արդէն: Բնութիւնն էլ ասես ներդաշնակելով սրբամատոյց տօնի տխրագին արարողութեան՝ խառն ու անհաստատ է դարձրել օրուայ եղանակը: Աւագ լրալուսինը ծածկուած կիսախաւար ամպերով՝ յիշեցնում է մարդկանց իրանց ազատութեան համար Գողգոթայի վրայ զոհուած աստուածորդու խաչելութեան այն իսկական օրը, երբ կատարելապէս խաւարեցաւ բարձր երկնքում երկրագնդիս այս մեծ լուսաւորը:

Մեր պատկառելի Մարթան՝ իւր սուրբանուանակցին հետեւելու նախանձախնդիր այս պառոււր, իւր մըշտովառ հոգեւէր զգացումներով այնպէս մտածփով՝ թէ և դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով մօտենում է մեր տան մեծ դռներին, որ մտնէ, անցնի բազով և գնայ իւր փոքրիկ, պարզ բնակարանը հոգով ու մարմնով ստկաւ ինչ հանգստանալու համար... սակայն երեսը դարձնելով ճիշտ դիմացի լուտերական եկեղեցու մուտքի վրայ տնկած մեծ ոսկէզօծ խաչին, որին Աստուծոյ ամեն օր մի քանի տասնեակ տարիներ շարունակ, զրունքում կանգնած, երկրպագելով ջերմ աղօթքներ էր մտքով ուղղում, կիսաթափանց մթութեան մէջ ինչ որ անորոշ բաներ է նշմարում: Մի քայլ առաջ գնալով և ուշադրութեամբ դիտելով տեսնում է, որ այն յարափայլ խաչի մօտ սանդուխներ են դրուած և քանի մի մարդկանց խառնիխուռն, փոքրաթիւ ամբոխից ոմանք եկեղեցու դռներումն են կեցած և ոմանք էլ շտապով տուն ու դուրս են անում այնտեղից:

Մարթան կարծելով թէ այնտեղ՝ լուտերական սըրբավայրում, գուցէ դեռ շարունակում են նայն գիշերուայ խորհրդաւոր պաշտամունքը, միեւնոյն ժամանակ խառն կասկածներ է յանկարծ ծնում իւր սրբասէր սրտում... Բայց և այնպէս, կրկին և կրկին երեսը խաչ հանելով ու մտքումն աղօթք մըմնջալով՝ գնում, մըտ-

նում է իւր սենեակը... Այստեղ հոգեպէս կարծես սա-
կաւ ինչ անհանգիստ հանում է շուտով, որ հանգչի
փւր անկողնում: Սակայն ոչ. փափուկ անկողինը չէ կա-
րողանում հանգստացնել մեր պառաւին, որ մնացած
գիշերը, մինչև լույս նոյն խառն, անորոշ կասկածներով
մտալոյզ լինելով՝ մի ժամ գոնէ չէ ննջում իւր սովո-
րական խռովալի քնով, որով և մտատանջութեան մէջ
է ձգում իւրայիններին...

Եւ իրաւ որ Մարթան սկսում է զգայապէս յու-
զուիլ՝ մտքից չը հեռացնելով մեր տան դիմացի խաչի
և մօտը դրած սանդուխների մասին կասկածները... Եւ
իսկոյն երեւակայելով ներկայացնում է իրան Գողգոթայի
իսկական խաչը, փշեայ պսակով վրան խաչած Տիրոջ
մարմինը, որից կաթկաթում են վարդագոյն արեան
նուիրական կաթիլները, կողքի սանդուխը և խաչելու-
թեան այլ վշտագին պարագաները... Այսպէս ահա չար-
չարանաց եօթնեկի վերջին օրերի և մանաւանդ նոյն
աւագ հինգշաբթուայ բոլոր արարողութիւնները ման-
րամասնաբար ասես իրօք պատկերանում են վերստին Մար-
թայի այժմ արդէն յուզեալ երեւակայութեանը: Նորից
լսելի են լինում նորա սուր, իսկ նոյն վայրկենին շփո-
թուած ականջներին ուրացման, մատնութեան, չարչա-
րանաց և խաչելութեան տասներկու գլուխ «սրբոյ Ա-
ւետարտնի Յիսուսի Քրիստոսի» տխրաձայն ընթերց-
մունքը, որ ջերմեռանդ պառաւի համար կարծես իւր
աչքի առջև նոր կատարուող գործողութիւններ են.
գործողութիւններ, որոնց ապա հետևում է լալագին
ողբը, որ նախ կարգում և յետոյ մեղմ եղանակելով ա-
սում են մեր անլուր մեղքերի թողութեան համար
խաչուող Փրկչի բերանից...

«Ո՛ւր ես, քաղցրիկ, մայր իմ խղճալի,

«Արի և տես դորդիդ ցաւալի.

«Քանզի հրէայքն զիս անարգեցին,

«Եւ թագաւոր զիս անուանեցին»...

Աւագ ուրբաթի լուսադէմն է: Առաւօտու ժամեր-
գութիւն չկայ այսօր: Չորս կողմը մառախուղով պա-
տած, տխուր երկինքն էլ լալիս է բարակ անձրևի կա-
թիլներ թափելով անօրէն երկրի վրայ:

Յուզեալ երևակայութեամբ իրապէս պատկերացրած այն գիշերուայ բոլոր տեսիլքից հոգեպէս ու մարմնապէս սաստիկ ճնշուած՝ հազիւ հազ կարողանում է Մարթան վերկենալ անկողնից և երեսը կիսալուայ մի կերպ հագնում է յարաշտապ... Ողբալի հայեացք դարձնելով իւր սենեակի անկիւնում ամրացրած անշէջ կանթեղով մշտալոյս պատկերին սուրբ Աստուածածնայ, թւում է նորան, թէ ահա արտասուքներ է թափում նոյնպէս Աստուածածայրը...

Ո՛հ, ինչու այս առաւօտ ևս ժամերգութիւն չը կայ, մտածում է Մարթան բոլորովին այլալուած... Ա՛խ, ավստո որ գիշերային ժամին կից եղաւ առաւօտու ժամը... Մեծ զմայլմամբ կուզենար ինքը նորից լսել նոյն սգալի ժամասացութիւնը եկեղեցում և կրկին զգալ, հիանալ ու հոգով լագեհալ սրբանուէր խնկարկութեան այն անուշահոտ բուրմամբ, որ բարակ շղարշի պէս տարածւում է սուրբ տաճարի սգապատ ներսը և դարձեալ յալ և սգալ աստուածային խաչեցեային... Բայց եթէ ժամերգութիւն չը կայ, եկեղեցին... Եկեղեցին հօ արնտեղ է լաւիտեանս լաւիտենից... ո՛հ, տէր Աստուած... Դողդողալով երեսը խաչ է հանում պառաւը, համբուրում է իւր սենեակի սուրբ պատկերը և մտքումը կցկտուր, ոգեսպառ շնչով «Հայր մեր» քաղելով՝ դուրս է գալիս իւր բնակարանից որ ուղղէ հիմա արդէն իւր թոյլ, ծալունդ քայլերը դէպի մեր սուրբ տաճարը...

Բայց հազիւ թէ փողոցի մեծ դռներին հասած՝ անձրևանման առատահոս արտասուքով այրուած աչքերով տեսնում է Մարթան զարհուրելով, թէ սանդուխների վրայ բարձրացել են մարգիկ և սղոցում են մեր տան դիմացի այն ոսկեգօծ մեծ խաչը... Ո՛հ, Քրիստոսի խաչն է այն, որ ահա սղոցելով կամենում են տապալել անօրէնները... Շփոթուած, հոգով-սրտով խիստ ալէկոծուած շնչասպառ ձայնով հարցնում է նա դռների մօտ կեցած և անցնող ոմանց անձանց՝ նմանապէս սաստիկ գալթակղուող, թէ ո՞վքեր են արդեօք և ինչ պէս են համարձակում իրանց մեղսասէր ձեռքերով սղոցել, կտրել մեր անմահ Փրկչի ամենազօր նշանը...

— Քրիստոնեաներ են, պատասխանում են պառաւին, քրիստոնեաներ, որ իրանց եկեղեցի-աղօթարանը խափանելով՝ այժմ վարձու են տուել պանդոկի համար, ուստի և հեռացնում են սուրբ խաչը այնտեղից...

— Ինչպէս թէ քրիստոնեաներ... այդ ի՞նչ սրբապիղծ քրիստոնեաներ են անօրէններին հաւասար. . խըռպոտ, շնչարգել ձայնով հազիւ թէ արտասանում է Մարթան՝ վերջին ծայր տապալուած հոգեկան անհնարին զայլրոյթից, մինչդեռ շարունակում են սղոցել խաչը...

Եւ նոյն ականթարթին Մարթայի կրօնական գաղափարի հայեացքը՝ թէ ուր որ էլ հիմնեցին քրիստոնէական սուրբ տաճարը իւր փրկչական խաչով, այնտեղ էլ անսասան պիտի մնայ մինչև Քրիստոսի երկրորդ գալուստը, եթէ չեն քանդում անհաւատ թշնամիները, հիմն ի վեր կործանուելով՝ ինքն էլ տեսնում է որ բոլորովին կտրեցին խաչը, ուշաթափ ընկնում, փռւում է դռների շէմքում կաթոլաճահար լինելով եռանդամու անսահման բորբոքումից...

Ն. ՅԱՐՈՅ

1903 ապրիլ

